

Museu
Enric
Monjo

150 *aniversari* **Maria
Freser**
1874-1964

Catàleg de l'exposició dels 150 anys del seu naixement

150 ANIVERSARI Maria
Freser
1874-1964

**Fotografia acolorida de Maria Freser.
Procedència família Homs Ferrés.*

Presentació

És evident que les dones artistes, fins i tot les que tenien una bona condició social, com és el cas de Maria Freser, no van poder gaudir del reconeixement que els hauria pertocat. Va començar sent autodidacta, però per sort es va poder formar i va poder exposar en vida gràcies al seu mestre Rafel Estrany. La seva obra encara és massa desconeguda si tenim en compte la vàlua de la seva pintura. Per això la commemoració dels 150 anys del naixement de Maria Freser representa per a Vilassar de Mar una aposta pel reconeixement de les dones artistes, per les dones que han aportat la seva creació a la societat i han enriquit el nostre patrimoni cultural.

El nostre poble tenia un deute pendent amb aquesta artista, de la qual conservem una quantitat important de dibuixos, esbossos, aquarel·les i gravats al Museu Monjo, molt a prop d'on ella va néixer. Maria Freser ens ofereix una mirada necessària sobre la vida quotidiana retratant tant l'activitat de les classes benestants com la de les més humils. Gràcies a l'exposició que tindrà lloc al Museu Monjo, la gent de Vilassar de Mar i més enllà podrà conèixer la seva obra. Les conferències que s'organitzen per acompanyar aquesta exposició també ens ajudaran a comprendre la qualitat de la seva pintura. La ciutat de Valls, on Maria Freser va viure en casar-se amb l'arquitecte Lluís Homs i Moncusí, col·labora en aquesta commemoració amb l'aportació d'alguns dels gravats i pintures de la nostra artista.

Esperem que, gràcies a aquesta commemoració, la gent de Vilassar de Mar pugui acostar-se més i millor a la pintura de Maria Freser, les seves aquarel·les i els seus gravats, i pugui apreciar-ne el valor. No és la primera vegada que Vilassar de Mar li dedica una exposició, però sí que és el primer cop que ho fa al Museu Monjo, centre de referència de la pintura i l'escultura contemporànies del nostre poble. Cal que sapiguem valorar el patrimoni que tenim com a municipi, alhora que el posem a l'abast de tothom, des de les escoles mateixes fins a la sala d'exposicions.

Marta Rovira i Martínez
Regidora de Cultura

Dona artista i filla de Vilassar de Mar

Maria Freser —i també Mari-Clo— eren els pseudònims que ocultaven Maria Ferrés i Puig (1874-1964), una artista, aparentment amagada, però completíssima al mateix temps. Dibuint, aquarel·lista, gravadora, i filla de Vilassar de Mar, localitat amb què sempre va tenir un fort lligam. Havia nascut a Ca la Duana, al costat mateix del que ara és el Museu Monjo, zona molt ben descrita pel seu fill, Anton Homs i Ferrés, en uns records que ens porten als primers anys del segle passat (*Singladures*, núm. 7, 1989). La Maria procedia d'una saga de pilots i navegants i va rebre una bona educació en una família en la qual el gust per les arts estava implícit, sobretot per la música. El seu germà, Eduard Ferrés i Puig (1872-1928), va ser un arquitecte reconegut i també va dibuixar per a la revista *¡Cu-Cut!*

La Maria es va casar, el 1899, amb un altre arquitecte fill de Valls, Lluís Homs i Moncusí (1868-1956), amb qui va tenir dos fills: l'Elvira, que també va ser pintora, i l'Anton, enginyer. El marit era cosí de Francesc Guasch i Homs (1861-1923), pintor i tècnic dels Museus d'Art de Barcelona, que, al seu torn, estava casat amb la pintora Emília Coranty i Llurià (1862-1944). Els Guasch Coranty, amb la fundació que van crear, van ser unes persones decisives en la promoció de l'ensenyament artístic a Catalunya. Això només és una mostra del nivell cultural de la nostra artista.

Dibuixant, aquarel·lista i gravadora

Va començar a dibuixar de petita i de manera autodidacta, encoratjada pel seu germà, segons recull Damià Bas (*Singladures*, núm. 9, 1990). No va rebre la primera formació reglada fins a l'any 1920, després d'uns anys durant els quals va seguir el seu marit a les localitats on treballava, quan va entrar al taller del gravador mataroní Rafael Estrany i Ros (1884-1958). Allà va aprendre la tècnica del gravat a l'aiguafort. Però hem de pensar que Coranty, dotze anys més gran, hi podria haver exercit un primer mestratge, així com el seu germà i l'entorn dels dibuixants de *¡Cu-Cut!* I entre ells, Ricard Opisso (1880-1956), la petjada del qual entreveiem en la mirada irònica d'alguns dels seus dibuixos.

Sempre tenia el llapis i el pinzell a prop, però, entre els anys vint i els immediatament posteriors a la Guerra Civil, var ser considerada una professional per la crítica i el públic, a la vista del nombre d'exposicions en què va participar, en sales com la Sala Parés, la Sala Dalmau, les Galeries Laietanes o Syra. Les més reconegudes van ser les compartides amb Rafael Estrany —fet que no deixa de ser un reconeixement del mestre cap a la deixeblla—, però també ho va fer de manera individual i en exposicions col·lectives.

La visió del món amb perspectiva femenina i, a voltes, avantguardista

Les reflexions que aportem en aquesta introducció s'inscriuen dins de la voluntat per recuperar el paper invisible o amagat de les dones a la història. Però no ho fem només amb un sentit erudit, volem anar més enllà i ressituar-nos dins de les consideracions que s'han donat darrerament sobre els feminismes, intentant fer una aproximació que ens ajudi a entendre l'artista i el seu entorn. L'aguda —i sensible— producció de Maria Freser recull totes les contradiccions de la seva situació: dona de família benestant en un trasbalsat període històric, una època en la qual la tradició sòlida i clàssica del noucentisme també entra en debat amb les avantguardes artístiques.

En moltes de les seves exposicions la temàtica preferent era la pintura de flors que aleshores practicaven moltes dones, seguint la petjada d'artistes com Pepita Teixidor (1865-1914) i la seva cosina política Emília Coranty. Però al mateix temps, amb el seu traç precís, dibuixa el que veu al seu voltant: tant els milicians republicans com les noies carlistes, les dones que venen del mercat, els treballadors de la mar, els nens jugant a la platja, i el món de la música i la dansa, que tant li va agradar. I molts cops, amb un gran coneixement tècnic, com es veu en les cròniques dels ballets o dels concerts al Liceu (*Maria Freser. Apunts del Liceu*, 2000). Sempre amb l'ull de la cronista que recull en uns fulls de paper el que l'envolta, sense establir-hi criteris de valor. Algun cop, però, s'introdueix la nota caricaturesca en els seus dibuixos, que implica un judici crític cap al burgès esnob o el militar fatxenda.

Aquesta mirada, però, entra en contradicció amb les escenes de bruixeria que ens porten a uns escenaris imaginaris d'angoixa, superstició i misteri. Són peces fetes, sobretot, als anys vint, quan va exposar a la Sala Dalmau i a les Galeries Laietanes, i que hem d'entendre com una aportació evident a l'art d'avantguarda, aleshores en un surrealisme creixent. Perquè no són únicament bruixes i bruixots; les ballarines o els mateixos infants agafen també aquest to grotesc. A *L'Esquella de la Torratxa* (núm. 2387, 5-12-1924) s'afirma molt ajustadament: "Les cargolades caricatures de Maria Freser, que d'un temps ençà té pacte amb les bruixes". Entre totes les escenes de bruixeria, destaquen les glosses al llibre de poemes de Fages de Climent, *Les bruixes de Llers*, publicat el 1924, i que va dibuixar Salvador Dalí en un estil noucentista que no s'ajusta gens amb la temàtica del llibre.

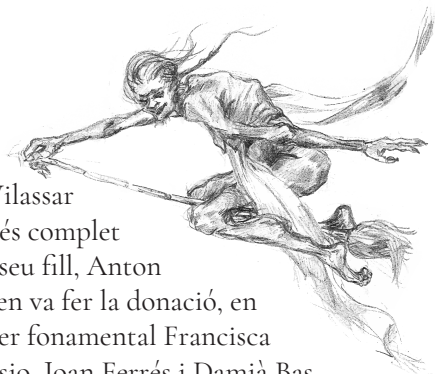
Desconeixem si es tracta d'un encàrrec que no es va arribar a realitzar, o si, simplement, la Maria va fer la sèrie un cop editat el llibre. El cert, però, és que llibre i dibuixos són estrictament contemporanis. Com es poden situar aquestes obres dins de la resta de la producció de Maria Freser? Padró, Rosés i Vives van veure aquesta contradicció i la defineixen com “una ploma que llisca sobre la fulla d'un ganivet, sens perdre les formes i el somriure” (*Des del balcó*, 2003, p. 117); o com defensava Teresa Camps uns anys més tard (*Emblecat*, 2016, p. 120), es tracta d'una obra independent i voluntàriament distanciada.

Maria Freser va fer una cosa ben actual, descriure la realitat sense establir-hi un judici de valor. Enmig del gran trasbals ideològic i ètic que vivim, cada cop més s'alcen veus que mostren els fets sense induir a crear un judici, en un esforç per respectar la capacitat de criteri de l'espectador —o del lector. I això és el que fa la Maria, descriu el que veu o el que imagina —en el cas dels temes de bruixeria— però no hi emet un judici.

L'exposició del 150 aniversari

Aquesta exposició s'ha estructurat fonamentalment a partir dels materials dipositats al Museu de Vilassar de Mar, que preserva el conjunt més complet de l'obra de l'artista. L'any 1990 el seu fill, Anton Homs i Ferrés i els seus familiars, en va fer la donació, en un procés en què van tenir un paper fonamental Francisca i Ascensio Barba Viu, de Can Cènsio, Joan Ferrés i Damià Bas.

Com a resultat, es va fer una exposició a la sala d'actes del carrer de Sant Roc, gestionada per la Caixa d'Estalvis Laietana. Una segona donació es va fer al Museu de Valls en temes concrets que es relacionen amb aquesta localitat.

A manera d'introducció, presentem dues pintures florals i una obra de la filla de l'artista, Elvira Homs i Ferrés, el retrat de Teresa Viu Viu. La presentació dels materials s'ha fet a partir d'una distribució temàtica en funció dels àmbits següents: Passió per la música i la dansa: crònica de la vida musical. La gent: la gent i el seu dia a dia. Bruixes i bruixots: s'obre un món de foscor i misteri. Escenes de la Guerra Civil: dietari d'una guerra. La platja: l'estiu a la platja de Vilassar de Mar. Celebracions festives: festes populars i religioses. La Setmana Santa. Des de Valls: les fires i la vida del camp.*

Aquest catàleg es complementa amb la informació que s'ha dipositat a la pàgina web www.museuvilassardemar.cat, on es pot veure la relació completa de les obres exposades i la bibliografia prèvia sobre l'artista, sense la qual no s'hauria pogut fer el recull que presentem.

Referències citades

AVIÑOÀ, Xosé; CARBONELL, Jaume; FREIXA, Mireia; TORRENS, Llum. *Maria Freser. Apunts del Liceu*. Cabrera de Mar: Galerada, SCCL, 2000.

BAS, Damià de. "L'exposició-homenatge 'Maria Freser'". *Singladures*, 1990, núm. 9.

CAMPS MIRÓ, Teresa. "El dibuix i l'aquarel·la de Maria Freser (Vilassar de Mar, 1874 - Valls, 1964)". *Emblecat*, 2016, núm. 5, p. 103-124.

HOMS I FERRÉS, Anton. "Records de Vilassar". *Singladures*, 1989, núm. 7.

PADRÓ, Agnès; ROSÉS, Assumpta; VIVES, Pilar. "Maria Freser. Cròniques des del balcó". *Quaderns de Vilaniu*, 2003, núm. 43, p. 109-129.

*Les obres reproduïdes en aquest catàleg formen part del fons del Museu Municipal de Vilassar de Mar - Enric Monjo, excepte les que s'especifica que procedeixen del Museu de Valls.

Passió per la música i la dansa

Crònica de la vida musical

Enric Ainaud dirigint. Llapis i aquarel·la s/p, 17,5 x 11 cm.

L'artista va deixar un complet testimoni gràfic de la vida musical del moment, tant dels concerts del Palau de Música Catalana, com de les òperes i els ballets del Gran Teatre del Liceu. Les notes escrites al marge i les col·leccions de programes ens ajuden, en molts casos, a identificar l'espectacle i els artistes. Entre tots els dibuixos, destaquen els meravellosos apunts de les actuacions dels ballets russos i les sèries dedicades a les ballarines, a les classes de dansa o en els moments d'esbarjo.

Ballarines esperant per sortir a l'escenari, "Grup I". Llapis i aquarel·la s/cartolina, 30 x 48,5 cm.

Cleòpatra, Russos, 1924. Llapis i aquarel·la s/p, 23, 5, x 32 cm.

Ballet sobre gel. Llapis i tinta xina s/p, 23,5 x 30 cm.

Ballets russos, c. 1948. Llapis i aquarel·la s/p, 25 x 30 cm.

Ballets russos. Liceo. Llapis i aquarel·la s/p, 25 x 30 cm.

Bruixes i bruixots

S'obre un món de
foscor i misteri.

Durant els anys 1920, els dibuixos i gravats que va presentar a les galeries més avantguardistes del moment, com la Sala Dalmau o les Galeries Laietanes, recollien tot un món obscur de bruixes, follets, bruixots o aquellarres. Molts cops, va exposar amb el seu mestre, el mataroní Rafael Estrany. Aquestes obres trenquen obertament amb la mirada amable que té la seva producció i poden ser considerades com una actitud oberta cap a l'art d'avantguarda.

Una de les sèries sobre bruixes, -és un projecte per il·lustrar, *Les bruixes de Llers*, de Carles Fages de Climent (1924),- del qual, finalment, es va fer càrrec Salvador Dalí -que, aleshores, només tenia vint anys-. Els textos que apareixen en els dibuixos previs de Maria Freser no es corresponen exactament amb els poemes publicats. Va rebre un encàrrec que no es va acabar de concretar? Va treballar sobre una primera versió del poema, o ella mateixa va reescriure el poema?. Són preguntes a les quals encara no tenim la resposta.

Bruixa a una cuina. Aiguada s/p, 31,5 x 24 cm.

Brujas. Aiguafort, 18 x 23 cm. Museu de Valls.

Bruixes bufant el foc. Llapis i aquarel·la s/p, 16,5 x 24 cm.

Dansa de bruixes i bruixots. Llapis i aquarel·la s/p, 42,5 x 57,5 cm.

Bruixots al celler. Tinta negra s/p, 23,5 x 31 cm.

Dansa de bruixes i bruixots. Llapis i aquarel·la s/p 24,5 x 32 cm.

Dona amb infants a la platja. Llapis i aquarel·la s/p, 15,5 x 23,5 cm.

La platja

L'estiu a la platja de Vilassar de Mar

Els estius, passats a la casa familiar de Ca la Duana, li van servir per deixar un repertori molt extens de notes ràpides de la gent gaudint de la platja, fent esports de mar, jugant a pilota o, simplement, descansant i relacionant-se a prop del mar. És la sèrie de dibuixos en els quals la infància està millor representada, sempre amb una gran sensibilitat.

La palanca dels Banys d'en Cintet. Llapis i aquarel·la s/p, 16 x 23,5 cm.

Nenes jugant. Llapis i tinta s/p, 23,3 x 30,7 cm.

La platja de Vilassar de Mar. Llapis i aquarel·la s/p, 25,5 x 35,5 cm.

Celebracions festives

Festes populars i religioses.
La Setmana Santa

Maria Freser, atenta sempre al que passava al seu entorn, ens dibuixa les festivitats tradicionals, tant civils com religioses. Els seus dibuixos aquarellats ens porten a les festes majors en què podem veure balls de bastons, la Moixiganga de Sitges, els balls dels envelats; i també ens mostren les celebracions religioses, com les processons de Setmana Santa de Tarragona o l'Escolania de Montserrat.

La moixiganga de Valls. Llapis i aquarel·la s/p, 26,5 x 17,8 cm.
Museu de Valls.

Ball de bastons. Llapis i aquarel·la s/p, 23,5 x 16,7 cm.
Museu de Valls.

Escolanets a la processó de Setmana Santa, "Carmelites". Llapis i aquarel·la s/p, 17 x 12,5 cm.

Penitent, "Morat". Llapis i aquarel·la s/p, 17 x 12,5 cm.

Penitents a la porta de l'església. 1923. Aiguafort. 38 x 29,5 cm.

Escolans de Montserrat. Projecte per a gravat. Llapis s/p, 22,5 x 31 cm.

Brigades Internacionals. Diagonal. Gener 1937. Llapis i aquarel·la s/p, 13,5 x 20,5 cm.

Marxant al front. Llorens. Llapis i aquarel·la s/p, 20,5 x 13,5 cm.

Escenes de la Guerra Civil

Dietari d'una guerra

En el temps de la Guerra Civil, va recollir els personatges i les situacions que es vivien a la rereguarda: tant els milicians i les milicianes, membres de les Brigades Internacionals, les famílies que s'acomiadaven dels soldats que marxaven al front, com membres de la guàrdia mora franquista o les noies carlistes. En va fer una descripció fidel i, a la vegada, allunyada de qualsevol presa de posició política.

Noies carlines, les margarites. Llapis i aquarel·la s/p, 18 x 13,5 cm.

Membres de la Guàrdia mora. Llapis i aquarel·la s/p, 17,5 x 13,5 cm.

Músics ambulants. Aiguada s/p, 24 x 18 cm.

La gent

La gent i el seu dia a dia

La mirada de l'artista sovint se centrava en persones anònimes de totes les classes socials, també les més marginades, músics ambulats o persones de raça gitana. Per la roba i els atuells dels personatges, endevinem les escenes: les dones que tornen del mercat, turistes, dones cosint o jugant a cartes, traginers, la vida de la taverna; sempre amb una mirada entre tendra i irònica.

Visitant Barcelona, 1926. Llapis i aquarel·la s/p, 29, 5 x 23 cm.

Dona gitana amb quatre infants. Llapis, carbonet i aquarel·la sobre cartolina 34,5 x 25 cm.

L'escombriaire, 1935. Llapis i aquarel·la s/p, 24 x 31 cm.

Dones tornat del mercat. Llapis i aquarel·la s/p, 23,6 x 33 cm.

Treballant el camp III. Llapis i aquarel·la s/p. 12,5 x 20 cm. Museu de Valls.

Des de Valls

Les fires i la vida del camp

Maria Freser va contraure matrimoni amb Lluís Homs i Moncusí (1868-1956), un arquitecte fill de Valls, i aquesta circumstància la va portar a participar de manera activa en la vida cultural d'aquesta ciutat. Alternaven les estades entre la Masia Homs i la casa pairal, Can Tafarra del Pati. El seu repertori de dibuixos va recollir tot aquest ambient: les escenes del camp, la recollida de l'oliva o la verema, i les escenes de carrer, sobretot, la fira setmanal.

Tres de ser. Colla vella de Valls. Llapis i aquarel·la s/p. 24,1 x 20,7 cm. Museu de Valls.

Asseguts al banc. Dones i avis amb infants. Llapis i aquarel·la s/p, 21 x 61 cm. Museu de Valls.

Fira al Pati. Llapis i aquarel·la s/p, 21,4 x 26 cm. Museu de Valls.

Crèdits

Organització

Museu Municipal de Vilassar de Mar, Ajuntament de Vilassar de Mar

Comissariat

Mireia Freixa, *Catedràtica Emèrita d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona*

Coordinació

Roser Berenguer, *Tècnica de Difusió del Patrimoni, Ajuntament de Vilassar de Mar*

Jordi Viñes, *Coordinador de Cultura, Ajuntament de Vilassar de Mar*

Gestió administrativa

Gemma Mixoy, *Museu Municipal de Vilassar de Mar*

Disseny gràfic i Audiovisual

Elisabet Elias

Producció

Aplikka

Pixelats s.l.

Marcoestil

Arte y Memoria

Ribes y Casals, S.A.

Mascarell. Vides & Alumini

Agraïments

Famílies Ferrés i Homs

Francisca Barba Viu

Ascensio Barba Viu

Damià Bas Macià

Joan Ferrés Mataró

Jordi París Fortuny

Assumpta Rosés

Marta Nolla Enfedaque

Elisenda Curià Barnès

Camí Ral, 30
Vilassar de Mar

Més informació:

93 759 36 39
museuvilassardemar.cat

Horari:

De dimarts a divendres de 17 a 20 h
Dissabte d'11 a 14 h i de 17 a 20 h
Diumenge d'11 a 14 h | Festius tancat
@ museuvilassar

Exposició del 16 de juny
al 28 de juliol de 2024

Ajuntament de
Vilassar de Mar

Museu
de Valls

Diputació
Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura